

ЧИСТІ ЗВУКИ РАЮ

Кобзар Володимир. Як у раю: Новели, оповідання / Для молодшого та середнього шкільного віку / Художник Лагно Федір. – К.: «Веселка», 2014. – 48 с.

Сім творів збірки – як сім чистих нот. Кожної з новел достатньо, щоб поцінувати художню майстерність письменника: у стислий подієвий сюжет вписано багату внутрішню психологічну гаму почуттів людини, маленької за віком, але великої своїм душевним потенціалом. Стиль майстра – у відчутті слова, його аромату, кольору, тепла і високого опору дегуманізаційним обставинам.

Прекрасні ілюстрації Федора Лагна приковують погляд до допитливо-сумних рано подорослілих очей. Добротна робота, виконана обома митцями, без сумніву, заслуговує на найвищі відзнаки.

Відкриває збірку імпресіоністична новела «Дівчинка і грім». Палітра літнього дня – мов широкі мазки на дитячому малюнку: «Блакитне, біле. Лагідний легіт у яблуневому садку. Тепла земля». Полотно наповнюється теплом, ніби дитя пальчиками наносить фарбу, тамуючи подих від дива – огром неба лякає, як глибока криниця. Кожне слово дихає свіжістю сприйняття. Уповільнений час дитинства фіксує щонайменші деталі наповненості світу життям. Прудка мурашка, запах трави, тінь від крила ластівки, страх перед миршавою мишею, ремігання корови, снування павуків, м'яка колискова сіна – враз усе з гуркотом грому стає неважливим. Осердям світу, зітканого рецепторами дитини у величну симфонію, є мама. До неї циклічно повертаються думки, стають відлунням маминого настрою, жебонять у променях її ласки – і дощ, котрий періщив боляче, «наче дубцем», розцвітає райдугою.

Дитячі страхи – тема новели «Червоний півень». Міський хлопчик гостює під час канікул у сільської бабусі Варвари. Щоночі дитина кричить і схлипує. Викачування яйцем у знахарки не змінює психічний стан дитини з низьким емоційно-больовим порогом, однак висока планка очікувань від цього візиту закодована у довколишньому передгроззі. Третім героєм новели є страх. Хлопчик підсвідомо вловлює, мов радар, страх самої Варвари перед громом і прокляттям лісової криниці, підсилюючи той страх власною незахищеністю. Світ дитини обступають тіні людського лиха, про яке бабуся не розповідає, але воно довкруг. Дитяча уява візуалізує картину Страшного Суду, розміщену під бабусиними образами. Сновидіння відтворює жахливу трагедію тортур біля проклятої криниці. Гени підсвідомого страху – надскладна тема української ментальності. Тим паче для дітей. Володимир Кобзар підходить до неї дуже делікатно, що в сюжеті відлунює скупими словами Варвари, її зітханням, тихо причиненими дверима, просуванням навшпиньках і молитвою над сплячою дитиною. Її любов – і це передається читачеві! – має силу зцілення.

Герой оповідання «Ломашка» зачаровує безпосередністю міркувань і вчинків, допитливим пізнанням себе у пору наївного дитинства, коли всі слова мають конкретно-тактильний зміст і кожне насичене емоцією, коли нові предмети чи явища порівнюються з уже відомими й потребують означень. А дитяча образа набуває вселенських масштабів, аж до бажання «заїхати у вирій» на тролейбусі. Якщо до цього додати проблему довіри й порозуміння (не може ж людина без

переднього зуба не вірити старшим), то радість Романа від зустрічі з рідними годі описати краще, ніж щастя повернення з вирую.

Проблема дітей і батьків – вічна. Саме в підлітковому віці вперше відчуваєш оту тугу за щастям, вперше усвідомлюєш свою самотність навіть із найближчими людьми. Хлопчисько – головний персонаж «Син-дрому». Лікар діагностував його хворобу як «синдром деперсоналізації». Ці чинники (хлопчисько і його стан) – серйозна заявка на типізацію явища. Однак не поспішаймо з висновками. Поки хлопчисько вірить у свої польоти, в особливість власної місії та усвідомлений вибір, він здатен перемогти будь-яку недугу, ба більше – діагностувати хворобу світу дорослих як хитрість і підступність. Та за толерантним висловлюванням лікаря криється не лише бажання не зашкодити, а й зерня істини: «Мені також не завадило б трохи політати... Але нам, дорослим, ніколи задивлятися в небо. А як же важко нам говорити те, про що ми думаємо...»

Батьки не можуть порозумітися між собою – ластів'яче гніздо на балконі падає. Дівчинка-підліток намагається гармонізувати як стосунки у родині, так і бере на себе відповідальність за малих пташат. От тільки першому почуттю до хлопця з будинку навпроти не може дати ради. Метафоричність образу гнізда настільки опредметнена, що очевидний паралелізм простежується від зав'язки до останнього акорду новели «Гніздо». Саме закоханість без взаємності, спрага бути кимось почутою перетворює дівчинку в камертон душі гнізда. Її прямі питання вимагають від кожного з батьків такої ж відвертої відповіді. Турбота героїні про мешканців гнізда звучить в унісон з ідеєю Антуана де Сент-Екзюпері: «Ми несемо відповідальність за тих, кого приручили».

У новелі «Щасливий» нитки любові, вірності та вдячності рвуться: сім'я з Хазяїна, Хазяйки та Сина покидає житло, залишаючи старого собаку напризволяще. У пошуках господарів собака рушає до міста, терпляче зносить поневіряння, живучи надією на зустріч. Розв'язка трагічна: пес помирає від пострілу Хазяїна в обіймах Сина. Він щасливий від спогаду, «як вони з Сином, малими цуценятами, гралися удвох у дворі, по черзі кусали окраєць хліба, ховалися від дощу в одній будці і їм не було тісно».

Найвищою нотою збірки «Як у раю» є новела з такою ж назвою. Вона присвячена пам'яті батька і дядька письменника, які навесні 1933 року копали могилу своєму ровеснику. Новий відтінок щастя – Хведь і Гаврик працюють за обіцяну їжу. Здавалося б, скільки вже написано-оповіджено про Голодомор. Іноді ми починаємо задихатися від «надлишку» поінформованості, від почуття фатальної приреченості нести у своїх венах страшну пам'ять. Із ряхтіння множинних мотивів поведінки персонажів новеліст виокремлює головний, який дає право навіть маленькій дитині називатися Людиною, – чуйність. Дівчатко-сирота із свіжовикопаної могили не йме віри в те, що вона не в раю, бо з нею діляться хлібом і молоком, бо цвіте вишня і гріє сонечко, і її везуть додому добрі люди замість своєї померлої Ольки.

Антоніна Царук